

Cuprins

Prolog		7
Capitolul 1	„Aveți grijă de voi, nu vă neglijați.“	11
Capitolul 2	„Filosofia nu are altă origine în afara mirării.“	43
Capitolul 3	„Singurul lucru pe care îl știu este că nu știu nimic.“	71
Capitolul 4	„Cunoaște-te pe tine însuși.“	101
Capitolul 5	„Mă bucur să fiu contrazis când ceea ce spun este greșit.“	126
Capitolul 6	„Ceea ce dă naștere societății este neputința în care se află fiecare om de a fi autosuficient.“	153
Capitolul 7	„Injustiția îl face pe om dușmanul lui însuși.“	180
Concluzie	Dincolo de rele	211
Bibliografie		221

Prolog

Îngrijorare, ignoranță, nemulțumire. Astăzi, acestea sunt numele Parcelor noastre, divinitățile străvechi care sunt stăpânii istoriei umane. Ele sunt ficele acestei perioade fără precedent, care a cunoscut o succesiune de crize și dezastre. Dezastrele noastre sunt leagănul lor. Furtună după furtună, ele se fortifică și acum țin inflexibil în mâinile lor firul destinului nostru, gata să-l taie cu totul. Sub puterea lor întunecată, ne pierdem certitudinile, speranțele, iar visurile noastre par să fie și ele măturate. Suferim până în adâncul sufletului nostru și nimeni nu pare capabil să domine starea de rău generală și să ne dea o direcție. Îndoiala și confuzia s-au infiltrat în mintea noastră. Răul insidios care afectează mersul civilizației a suferit deja o mutație în capul nostru, unde ne blochează sistemul de apărare mentală împotriva panicii și confuziei generale. Înrobirea oamenilor de știință, mușamalizările politicienilor, concentrarea amețitoare a mass-mediei, delirul rețelelor de socializare ne împing din ce în ce mai adânc într-o

gaură neagră psihică, în care nu mai putem ști nimic, nu mai putem înțelege nimic și nu mai putem spera la nimic.

Cum și ce putem gândi într-un climat pe cât de turbulent, pe atât de anxios? Mai este posibil să gândim? Ceea ce ar trebui să gândim ne scapă în mijlocul nenorocirii, totuși este absolut esențial să ne gândim la asta și este încă datoria noastră să încercăm să ne gândim la asta. Cum ne putem reorienta în această situație-limită care ne halucinează? Nu ne scufundăm oare în frică și tristețe? Cum să găsim un minimum de discernământ și de liniștire? Cum reactivăm voința de a înțelege și dorința de a trăi?

Hannah Arendt ne-a îndemnat să „ne gândim la eveniment pentru a nu ceda în fața știrilor“, pentru a ne extrage din presiunea și urgența fluxului de evenimente punctuale și dezorganizate care însoțesc inevitabil crizele prin care trecem. Astăzi, acest curent ne înghite în hipnoza media-tică și în intoxicația nefericită a rețelelor sociale. Pentru a ne gândi la ceea ce ni se întâmplă, la crizele și dezastrele noastre, trebuie să gândim invers, cât mai departe de epicentru.

Într-o lume care sacrifică totul pentru prezent, trebuie să ne luăm timp și să facem un pas înapoi. Este prezentul la fel de pur, la fel de preferabil cum ni se vinde? Are punctele sale oarbe și pericolele sale. A trăi numai în și din prezent înseamnă și a deveni responsabil pentru daunele pe care le provoacă. În *Considerații inactuale*, Nietzsche ne-a avertizat cu privire la riscurile unui cult obsesiv al imediatității: „Dimpotrivă, cei care nu se simt cetățeni ai acestui timp au dreptul să fie plini de speranță. Dacă ar fi din acest timp, ei ar contribui la distrugerea lui și ar pieri odată cu el, în timp ce, dimpotrivă, ei vor să trezească timpul la o viață nouă, să se perpetueze în această viață.“

Pentru a concepe o viață mai lucidă și mai senină, cartea de față propune să ne întoarcem la rădăcini. Să ne întoarcem pentru o clipă în Grecia, cu 4 secole înainte de Hristos, la Socrate, care, prin promovarea interogației filosofice, și-a invitat concetățenii să se angajeze într-o practică inedită: îngrijirea de sine. Acest îndemn nu a căzut dintr-un cer metafizic. El a rezonat într-o Atenă în criză, zguduită de o epidemie, de o succesiune de războaie și conflicte politice interne și aflată în pragul prăpastiei în care avea să dispară în curând. Ca și noi, Socrate și-a trăit viața într-un context violent și nesigur. Filosofia lui s-a născut pe fundalul unui dezastru.

Socrate a pledat pentru „o viață care se examinează pe sine“, care se valorizează și își dă sens, dincolo de destinul său biologic și de constrângerile fizice sau economice. Practica sa filosofică, foarte îndepărtată de a noastră, se aseamăna cu un tratament medical pentru patologiiile care afectează atât individul, cât și cetatea și care ne afectează și pe noi: ignoranța și pedanteria, demagogia și impostura, interesele personale și pasiunile oarbe, credulitatea și disperarea.

Socrate a vrut să vindece sufletul individual, dorințele sale oarbe și violente, rătăcirile și temerile sale. În același timp, el încerca să vindece o cetate divizată, supusă nedreptății și afectată de populism. Tratamentul său, îngrijirea de sine, se dorea un antidot la otrăvurile timpului său. Se adresa atât individului, care era invitat să scoată din el însuși resursele necesare pentru a face față încercărilor vieții, cât și cetățeanului, care era chemat să își regândească existența politică.

Întorcându-ne la unele dintre mesajele sale esențiale în încercarea de a redescoperi rațiunea pierdută și încrederea în ele, nu ne scufundăm în nostalgia unei dimineți

pierdute a gândirii, nici nu ne ferim de angoasa prezentului în refugiul liniștitor al trecutului. Mai degrabă, este vorba despre a organiza o meditație strategică, despre a zădărnici mișcarea unui prezent care nu mai poate spune nimic despre el însuși. Pentru a ne recăpăta elanul, în același mod în care ne inspirăm din adâncurile noastre, ale copilăriei și ale copiilor noștri. Pentru a injecta vaccinul trecutului îndepărtat care leagă viața de ea însăși și îi permite să înceapă din nou. Dar și pentru a ne salva epoca de valul aspirațiilor sale neautentice și al nemulțumirilor inconștiente.

Ar fi o greșeală, totuși, să căutăm în „medicina“ socratică leacuri miraculoase pentru toate bolile care ne afectează. Filosofia lui nu este o doctrină și nu se închide niciodată asupra unui adevăr posedat. Nu este nici o disciplină prescriptivă, moralizatoare, care poate fi asamblată într-un kit utilitarist. Socrate nu ne scutește de efortul pe care trebuie să-l facem pentru a ne trezi și a ne deschide propria cale. El ne oferă o platformă de interogare.

În confuzia și angoasa lumii de astăzi, oare interogația socratică, revizuită în principiile, metoda și obiectivele sale, pornind de la câteva dintre frazele care au făcut-o celebră și folosite aici ca niște fragmente arheologice redescoperite, poate să ne ofere un punct de sprijin, un centru de unde să ne putem trata mai bine bolile și tulburările?